

פתיחה

לפנינו דברי אלקים חיים שנכתבו בספר **"דרכי נועם"** שחיבר הגאון הקדוש, המקובל האלוקי, הרב רבי **שמואל ב"ר אליעזר** מקאלווריע, המבאר בדרך פרד"ס [- פשט, רמז, דרוש, סוד] את מאמריו הפליאים של **רבה בר בר חנה** (במסכת בבא בתרא, פרק "המוכר את הספינה"), שכידוע גנוזים בהם סודות עליונים ונשגבים, וכפי שראשוני תורותיו של רבינו הקדוש בספרו **ליקוטי מוהר"ן** מתבססים על פענוח צפונותיהם.

מחבר זה הוא מבין יחידי היחידים באותו דור דעה שזכו לעטר את ספרם בהסכמה נלהבת של **הגאון מווילנא**. וספרו הובא לדפוס ע"י הגאון המחבר בשנת תקכ"ד, עם הסכמות נוספות מגדולי ישראל.

בפירושו המובא כאן לפניכם על מאמר "אורזילא בר יומיה" – אחת ממעשיות האגדה של רבה בר בר חנה – מציין המחבר ככותרת **"המאמר הזה יפליג מגנות הצביעות והרמאות"**, והוא מצביע בפרוטרוט על **שני** תחבולות ותעלולים שבהם נוקט הצבוע והרמאי במהלך ה"הצגה" שלו כדי להטעות את הבריות ולקנות לו שם, **שלושה** התרברבויות השגורים על לשונו, ו**שני** סימנים חשובים שבאמצעותם ניתן לזהותו ולעמוד על טיבו. בנוסף הוא קובע שסופו של הצבוע הוא פרסום קלונו ברבים לדיראון עולם.

המפליא הוא שלא רק התיאור הכללי של "תחפושתי" של הצבוע ("כל היום כולו מוכתר בתפילין ומעוטף בטליתו") הולם את הצבוע דנן **אליעזר ברלנד** שר"י, אלא שכל התחבולות, התעלולים, וההתרברבויות השונות שאותם מזכיר המחבר, לכאורה רק לשם משל ומתן דוגמא, התקיימו בו בצבוע ברלנד באופן מדויק, בדיוק כפי ששני הסימנים לזיהויו של הצבוע מתקיימים בו אחת לאחת, ובדיוק כפי שההבטחה בנוגע לקלון ולחרפה שיהיו מנת חלקו בסוף דרכו מתקיימת במלואה נגד עינינו.

שני התחבולות הם:

1. **עיסוק בעבודת ה' בעמידה במשך שעות ארוכות** – אחת מה"עבודות" הנשגבות שהקנו לברלנד את תהילתו. גם מי שאינו נמנה על תלמידי שובו בנים "זכה" לחזות עין בעין בפלא ה"מלאכי" הזה בקיבוץ בראש השנה באומן, שם הוא דאג לעמוד משך כל זמן התפילות מול עיניהם המתפעלות של כל אלפי משתתפי הקיבוץ, או ב'שול' ביום הכיפורים, שם הוא דאג תמיד באותו אופן להפגין עמידה ארוכה ועיקשת כשהנלהבים מבין החבורה מתלחשים שאף כאשר הוא סר לביתו הוא ממשיך לעמוד כך כל הלילה...

2. **צעידה אחורה בתהליך הפרידה ממקום קדוש מול עיניהם של רבים** – "מנהג" ידוע ומפורסם של ברלנד כאשר הוא עוזב את הכותל המערבי, לצעוד אחורנית, בצעדים סבלניים ואציליים, עם הפנים לאבני הכותל והגב לציבור, עד היציאה הגמורה מהמתחם, כאשר כל המתפללים והנוכחים הרבים צופים ב"הצגה" המוזרה. "מנהג" אותו נוהגים כמובן בעקבותיו כל תלמידי שובו בנים עד שהוא הפך ל"סמל מסחרי" שלהם. מיותר לציין שאף אחד אחר, לא גדול בישראל ולא קטן מישראל, לא נוהג כך, ומטבע הדברים יש במנהג הזה משום מעשה-ראווה בולט ומושך תשומת לב מאין כמוהו.

שלושת ההתרברבויות הם:

1. **בקיאות מופלגת בכל חלקי התורה** – כולם מכירים את האובססיה של ברלנד להזכיר בכל שיעור, באופן מוגזם, את מספר הדף המדויק של הגמרא אותה הוא מצטט, ובמקביל, להטריח את הציבור להמתין עד שהגבאי הנלהב יגיש את הספר וברלנד יראה לכולם איך שהוא מוצא את הקטע הרלוונטי במהירות שיא ומקריא אותו מבפנים ככתבו וכלשונו...
2. **פרישות מכל תענוגי ומנעמי תבל** – הרי זוהי כביכול ה"תעודה" בה"א הידיעה שברלנד מציג אותה ומנפנף בה ללא הרף בכל הופעה פומבית שלו, במילים מפורשות, בשפת גוף ובהעוויות פרצוף, בפנים מזרי אימה ובחיוך מלא רוך וחמלה... לא משנה איזו ארשת הוא יבחר להלביש, הוא לרגע לא מפסיק לשדר: "אני מלאך אלוקים, אם לא האלוקים בכבודו ובעצמו (עפ"ל), שמלובש בגוף שכולו זך ומזוכך מכל שמץ של זוהמת הנחש, ולכן אני יכול להיכנס לאש ולמים והכל מותר לי, שהרי אין ולא היה ולא יהיה קדוש ופרוש כמוני!".
3. **מינימום שינה** – אחת הנוצות הצבעוניות ביותר של הטווס המנופח שלו. כמעט כל עיקרה של הפעילות, קבלת קהל, קברי צדיקים, וכל שאר המצוות והעבירות – הכל בלילה. "הרב לא יושן"...

שני הסימנים:

1. **עבודת ה' פומבית וצעקנית מהרגע הראשון** – כפי שכולם יודעים, מאז שברלנד "התחיל את הקריירה" כל מעשיו נעשים לעיני כל ובקולי קולות. לא היתה שום תקופה מקדימה של "הצנע לכת". מאז תקופת בני ברק, לפני חמישים שנה ויותר, כולם יודעים שהוא פרוש קיצוני, שהוא מתפלל שבע שעות שחרית, שהוא מחלק את כל הכסף לצדקה, שהוא נוסע עם מוניות לשדה ואומר להם לחזור אחרי שבועיים להחזיר אותו...
2. **עין צרה בכל עבודת ה' של מישהו אחר** – בניגוד גמור למשחקי הפרגון אותם הוא נוקט כאשר הוא בא במגע פנים אל פנים עם כל מי שיהיה (רוסי או פלסטיני וגם כל כושי מזימבבואה: 'אין כמוך בעולם'. 'אני מתגעגע אליך מהרגע שנולדתי'. 'רוסיה זה גן עדן עלי אדמות'. 'כל ילד פלסטיני שנרצח – זה יותר גרוע מהשואה', 'רק הכושים יביאו את הגאולה'...), כל מי שהשתתף אי פעם בשיעור או כל מי ששוחח עם האיש ביחידות יודע שאין בעולם עוד אחד שמיטיב לזלזל ולגמד ולהשפיל עד עפר כל אדם בעולם חוץ ממנו, כולל גם את אלו שהוא כביכול מחשיב כלפי חוץ לרבותיו או לתלמידיו. ההרגשה שהוא תמיד דואג להקנות היא: חוץ ממני כולם אפסים מאופסים! מלבד מה שמזוהה או מנוכס ל"שובו בנים" – אין לו שום טיפה של קורת רוח משום גילוי של עבודת ה' או החזרה בתשובה של כל אדם או תנועה אחרת בעולם.

דְּרָכֵי נְעָם

יש לך אדם שכל היום בלוי מכתר בתפלין ומעטף בטליתו, ובאמת שבע תועבות בלבן, וכל מעשיו בערמה ומרמה כרי שיחשבו הכריות שהוא "חסיד עולם" והכל ישבחנהו, והכל יאמרו אין קדוש כמוהו, ועושה מעשה זמרי ומבקש שכר בפנחם.

ובעינינו אנו רואים, בזמננו, שלאיש אשר אלה לו קורין העולם אותו בשם 'חסיד', אף שאנו יודעים בו בכרוך שאינו עושה אפלו מצוה אחת כתקונה – אם בעבור חסרון ידיעתו בדינים, או שאינו חושש לדקדק במצוות; ואף אינו מתמיד בלמודו, מפל מקום קונה שם טוב בין הכריות, והוא מפני שמרמה את הכריות בשנותו את מעמו מפל שאר האנשים הכשרים, ועושה היות ותנועות דגמת החסידים הגדולים המפרסמים אשר קטנם עבה ממתניו ולא הגיע עד קרסליהם, עם כל זה הוא מרמה עצמו אליהם בקוף בפני אדם.

ויש שמטעה את העולם – במה שתופס איזה מדה או הנהגה טובה הנוגע אל בעל השלמות גדול לבד, ולא לזולתו, כי מאחר שאיש השלם הזה הוא מקיים ונוהר בכל הכתוב בארבעה ה'שלחן ערוך' אשר לפנינו וירא לנפשו מאד לעבור על שום דבר הנזכר בפוסקים ראשונים ואחרונים כי הם חיינו ואורח ימינו – לזה האיש יאות לו להחזיק בפני רבים עוד הנהגות ישרות או מדות חסידות הנזכרות בספרי מוסר, ואפשר שאחר כך מתר לו להוסיף מן דיליה עוד דבר כשר וראוי אם אפשר לו, אפלו מה שלא נזכר בספרי מוסר אך שנמצא דבר זה בין החכמים הקדמונים ז"ל, ואף שבדורות אחרונים נשתקע הדבר ההוא – אין בו משום יוהרא.

ובוא ואראך דגמתו, כגון אם מקפיד ללמד בעמידה דוקא, שחכמי המשנה בעצמם העידו (סוף מסכת סוטה) שמשמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה, ופרש רש"י: שעד ימיו היו לומדים בעמידה, ומשמת הוא באת תשות כח לעולם והתחילו ללמד בישיבה. הרי שדבר זה הוא זהירות יתרה ויתרה. עם כל זה לאיש ההולך בתם לבבו בהדרגת היראה והאהבה מעלה אחר מעלה – אפשר שרשאי לעשות כן בפני רבים אף בדורות האחרונים, כיון שיש לו כח חזק ויכול לעמוד.

אמנם הפתי הזה – שדלג כמה מדרגות, בקפצו מתהום ארעא ועד רום רקיע בפעם אחת / בלי שובה ונחת / ובאמצע קרחת קרחת / כי ידענו בו שעדין הוא משלל מהיובי התורה והמצוות דביני ביני ואינו חושש להם, ותפס את המעלה העליונה בגלוי לעין כל – אין זה כי אם לב הותל הטוהו להיות משנה מפל האדם ולצוד בו את הכריות שיאמרו עליו: אם בקלי קלות כך – בתמורות לא כל שכן.

ונקוטת האי בללא בידה: כל מי שאינו מחזק בכשרות משנים רבות, רצוני לומר שאין אני יודעים בו בברור שנהג חסידותו תחלה בצניעות וזמן רב טרם שנודע לרבים, חיישינו לרמאי וצריך בדיקה.

וסימן זה מסור בידינו להבחין בין טוב לרע - שמי שהוא תם וישר כמעשיו הוא מחבב גם את האחרים עושי טוב, ואם יספר מהם וממעשיהם ישמח בלב. אבל מי שאין מעשיו לשם שמים רק להתגדל בהם, הוא בודאי מואם באחרים העושים, ובספור מהם יסתר דבריהם או יתעצב אל לבו, כי כמה יודע אפוא שהוא לבדו - ואין זולתו?! לכן הוא מואם בטובים ובוחר ברעים, ובודאי איש צנוע הוא, טמא הוא.

ויש אנשים מראים עצמם לאנשי מעשה - שכשיורדים מפגוד ארון הקדש הם נסגים אחר והולכים בדרך עלייתם: פניהם לארון ואחוריהם ממש לצד העם. וקורא אני עליהם מקרא זה (איוב ד, ו) "הלא יראתך - כסלתך", שהרי בפרוש אמרו רבותינו ז"ל (סוטה כ, א) "לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי הכהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכניה", הרי שהקפיד הקדוש ברוך הוא בכבוד הצבור יותר מבכבודו, ולא מצינו חומרא זו אלא במקום מקדש בלבד, כגון כהן גדול ביום הכפורים בצאתו מבית קדש קדשים, וכן כהנים בעבודתן ולוויים בדוכן, או אפלו תלמיד הנפטר מרבו (יומא נג, א), לפי שאין שם רבים. אבל במקום צבור ושלא במקדש אינו נכון לעשות כן.

ופשיטא אותן הנראין בפרושים אשר בצאתם מבית הכנסת גם בן נזרו אחר וילכו אחורנית במקומם עד הפתח בפני כל עם ועדה, בודאי אין זה כי אם מעשה שטות, או העוזה, או צניעות (ומה שכתב מגן אברהם סוף סימן קל"ב "כשיצא מבית הכנסת לא יצא ואחוריו להיכל, אלא יצדד. וכן ביריתו מן התכה" - לא אמר אלא "יצדד", ולא שיהיה ממש אחוריו כנגד העם וכי).

בי זה הכלל: כל המשנה ידו על התחתונה, וכל המוסיה גורע. כי לא נתן דברים כאלו אלא לחכמים הגדולים וחסידים מפרסמים דביון דאפלוג אפלוג.

ונראה לי, שזהו פונת הודוי (לרבנו נסים גאון) "את אשר התרת - אסרת, ואשר אסרת - התרת", בשלמא אשר אסרת התרת, ניחא, אבל בהפוך מאי קא עביר?!

ולפי דרבנו ניחא, והכי פרושו: את אשר התרת "אסרת" - ואין זה אלא לצביעות להתראות בפני העולם לחסיד! והא ראייה, שהרי אשר אסרת - "התרת" במקום שאין בו מראית העין!!!

אמנם סימן זה מסר לנו השם יתברך להבחין בין עובר ה' לאשר לא עברו אלא שגדל גאותו וזדון לבו השיאו לעשות מעשים טובים בפרהסיא כדי לרמות את הפריות ושמאח בלועה היא - והוא שהבטיחנו השם יתברך שהאדם הצנוע בודאי יתגלה קלונו ברבים בסופו.

וכמו שאמרו רבותינו ז"ל במסכת יומא (פ, ב) "מפרסמין את החנפים – מפני חלול השם" (עין ברש"י פרושו), שנאמר (יחזקאל ג, ב) "ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו וגו'", ופרש רש"י: אני ממציא לידו חטא גלוי לכל שיכשול בו וידעו את מעשיו, עד כאן לשונו.

תרי לך סימן מבהק: שאם בסופו ירשיע – ודאי הוא שכל מעשיו היו מתחלה לא לשם שמים, וסופו מוכיח על תחלתו.

ונראה שזה פרוש הפסוק (תהלים יט, י) "יראת ה' טהורה עומדת לעד", רצונו לומר, בפיראת ה' היא נקייה וטהורה בלי שום פגיה וצביעות – היא 'עומדת לעד'! שעד יום מותו לא תסור מפניו, ולא יארע חטא לידו. מה שאין בן בחנפים, כנזכר.

כללו של דבר (סוטה כב, ב): דמטמרא – מטמרא, דמגליא – מגליא, ודמטמרא – דבי דינא רבא ליתפרע מהני דחפוי גונדי (- אצל בית דין הגדול של מעלה הכל גלוי, והוא יפרע מאותם המתעמפים במליתות ומראים עצמם כאילו הם פרושים, ואינם כז!).

ועל דבר זה העיד רבה בר בר חנה שכן הוא, ומעשה חזי, ויתר הוא כל תמוט לעולם. וזה שאמר (כבא בתרא עג, ב) "לדידי חזי לי" – שהבריות הראו לי על אחד שהיה מתנהג בחסידות, ובאמת שהיה צבוע בכל עניניו לרמות את כל רואיו עד שפעו בו להתחזיקו לתלמיד חכם וצדיק.

וזה אמרו: "אורזילא בר יומיה" – שהיה גם רוח גדול ומתנשא בלבבו פראם זה שהוא גדול במין החיות. והיה "בן יומי", רצה לומר, ובאמת לא חלק לו בבינה ואין לו יד לא בתורה ולא במעשים טובים, רק היה בתינוק בן יומו, וכאפרוח שלא נתפתחו עיניו עדין.

ועתה בא לפרש – במה היתה גאותו ורמאותו את הבריות:

ואמר: "דתנה בחר תבור" – כלומר, שבפני הבריות היה מראה עצמו כאלו הוא שלם בתורתו ולא חסר מפניו אפלו אות אחת מן התורה בחר תבור זה שהוא שלם בגדלתו שאין כמוהו בכל הקרים, אף הוא לפי דעתו הגיע כבר לקצה אחרון שבתורה.

"וחר תבור במה חזי" – כלומר, ואותו שלמות שהוא נדמה בחר תבור עד היכן מגיע?

ואמר: "ארבעין פרסה" (פגודסת מהרש"א) – כמאמר חכמינו ז"ל (אבות ה, כא) "בן ארבעים לכינה", והשוטה הזה היה מתראה בפני אחרים כאלו כבר קנה שלמות זה בתורה.

ועוד היה מראה עצמו לבריות באלו הוא צדיק וישר במעשיו ואינו נהנה מהעולם הזה כלום. וזה שאמר "ומשכיה דצואריה תלתא פרסא" – כלומר, באלו משך זמן הלעטת גרונו וצוארו היה שלש שנים ולא יותר, שהם השלש שנים הראשונים משנולד, כי בזמן ההוא אדם כרוך ונמשך אחר תאוות גופניות, והוא פח המתאנה שבא עם האדם בצאתו מרחם אמו, באשר עיניו רואות שמיד שנולד התינוק מתאנה לינק. ועל זה נאמר (בראשית ד, ו) "לפתח חמאת רבץ", ודורשי רשומות נתנו סימן על זה: "שלש שנים יהיה לכם ערלים וגו', ובשנה הרביעית וגו'" (ויקרא יט, כג-כד) – הרי שעקר תאוות הגופניות הוא בשלש שנים הראשונים. והצבוע הזה הראה את עצמו בן – באלו לא אכל כל תאוותו רק בשלש שנים הראשונים, ומאז והלאה לא הלך אחר הלעטה ולא אחר התענוגים.

ועוד מתפאר בעצמו – שעוד מדה אחרת יש בו: שלא התגרה בשנה כל ימיו ומעולם לא עבר עליו חצות לילה בשנה, כי עד חצות הוא מתנמנם פסום – מכאן ואילך הוא מתגבר בארי. ועקר רבוי שנתו היה רק שנה ומחצה – משנולד, שאז הוא זמן יניקה לדעת רבי יהודה (כתובות ס, ב) שהוא רק שמונה עשר חודש, ובאותו זמן התינוק ישן תמיד, כמו שענינו רואות, והוא מחמת החלב שמרבה השנה כידוע.

וזה שאמר "ובי מרבעתיה דרישיה וגו'" – רצה לומר, שהראה את עצמו גם בן באלו זמן הנחת ראשו על הכר לישון, על דרך שאמר רבא בפרק 'כל כתבי' (שבת קט, א) "לא מזיגנא רישא אבי סדיא וכו'". וכלומר, שמעולם לא הרבה בשנה רק "פרסא ופלגא" – שהוא רמז לשנה ומחצה של היניקה שלו מחמת חלב אם, ומאז והלאה תדד שנתו מעיניו, כי אם בתורת ה' חפצו ועוסק במעשים טובים תמיד, וכאלו הוא "עמר נקי אנב אמיה" (ע"פ חגיגה טו, ב).

אמנם הקדמנו: "העושה עברה בסתר, הקדוש ברוך הוא מפרסמו בגלוי" (סוטה ג, א), שפזמין לו איזה עברה שיבשל בו לעין כל – לגלות את נבלותו כדכתובנא לעיל.

וזהו שאמר "ורמא בופתא" – שהצואה בנוי אל העברות, כמו שאמר הפתוב (ישעיה ד, ד) "אם רחץ ה' את צאת בנות ציון", וכן בדברי רבותינו ז"ל (תנחומא חקת סי' ה) "תבא אמו ותקנח על צואת בנה". וכלומר, וראיתיו אני שבסופו עבר עברות.

"וסבריה לירדנא" – פרוש: שפתם על ידי עונתיו כל צנורות העליונות הממשיכים שפע וברכה, להוריד בעולם מהברכה העליונה, בירדן הזה שמושך מים.